

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Architektura rezydencjonalna Europy Środkowej w późnym średniowieczu i początkach nowożytności

Sylabus zajęć

Informacje podstawowe

Kierunek studiów Historia sztuki - przedmioty do wyboru		Cykl dydaktyczny 2024/25	
Specjalność -		Kod zajęć 21HSZPWS.1100000KU.16073.24	
Jednostka organizacyjna Wydział Nauk o Sztuce		Języki wykładowe polski	
Poziom studiów studia pierwszego stopnia		Obligatoryjność Fakultatywny	
Forma studiów studia stacjonarne		Blok zajęciowy Przedmioty kierunkowe uzupełniające	
Profil studiów profil ogólnoakademicki			
Koordynator zajęć	Tomasz Ratajczak		
Prowadzący zajęcia	Tomasz Ratajczak		
Okres Semestr zimowy	Forma zajęć / liczba godzin / forma zaliczenia • Wykład: 30, Zaliczenie z oceną		Liczba punktów ECTS 3

Cele kształcenia dla zajęć

Kod	Cel
C1	W badaniach architektury rezydencjonalnej przełomu średniowiecza i nowożytności od dawna funkcjonuje sztuczny podział na opracowania kastellologów poświęcone gotyckim zamkom oraz publikacje specjalistów w zakresie sztuki nowożytnej, koncentrujące się na wczesnorenansowych rezydencjach. Mimo tego, że oba nurty badań uwzględniają podobną problematykę – programy użytkowe, dekorację architektoniczną, fortyfikacje – to jednak granica między dwiema epokami wciąż w istotny sposób warunkuje analizy architektury rezydencjonalno-obronnej, choć przecież ich autorzy są świadomi umowności tego podziału. W ramach wykładu podejmiemy próbę zniesienia tej pozornej granicy i spojrzenia na rezydencje europejskie przełomu XV/XVI w. z odmiennej perspektywy. Takie podejście umożliwi uchwycenie zarówno procesów trwania tradycji architektonicznej, jak również jej modernizacji, początkowo zaledwie powierzchownej, ograniczonej do zmiany kostiumu stylowego, przy zachowaniu organizacji przestrzeni użytkowej czy konstrukcji. Nasza uwaga będzie skoncentrowana na Europie Środkowej, która była jednym z regionów najszybciej przyswajających nowe trendy architektury renesansowej. W trakcie zajęć skupimy się na okresie od końca XIV w., kiedy zakończył się proces rozbudowy wielkich zespołów rezydencjonalnych w Pradze, Budzie, Krakowie, Malborku i Wiedniu, do drugiej połowy kolejnego stulecia, gdy model późnośredniowiecznej siedziby pańskiej ustąpił ostatecznie miejsca w pełni ukształtowanej rezydencji nowożytnej. Analizie poddamy m.in. takie zagadnienia jak: formowanie późnośredniowiecznego apartamentu i jego długie trwanie w architekturze regionu, renesans modelu siedziby wieżowej, późny gotyk i italianizm w dekoracji architektonicznej wczesnonowożytnych pałaców, relacje pomiędzy pałacem i fortyfikacjami w kontekście pojawienia się i rozwoju broni palnej, nowe typy siedzib możnowładczych (willi, palazzo in fortezza), przełamanie tradycji późnośredniowiecznej w architekturze rezydencjonalnej. Punktem odniesienia dla naszych rozważań będą najważniejsze rezydencje europejskie tego okresu (m.in. pałace papieskie w Awinionie i Rzymie i zamki królewskie we Francji). Możliwe są także zajęcia terenowe w wybranych, niezbyt odległych lokalizacjach (m.in. pałac wielkich mistrzów w Malborku, zamek na Wawelu, niektóre pałace Dolnego Śląska).

Wymagania wstępne

Nie obowiązują

Efekty uczenia się dla zajęć

Kod	Efekty uczenia się dla zajęć w zakresie	Efekty uczenia się dla kierunku	Metody weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się dla zajęć
Wiedzy - Student/ka:			
W1	zna najważniejsze rezydencje Europy Środkowej od pocz. XV i do poł. XVI w.	HSZ_K1_W07, HSZ_K1_W08, HSZ_K1_W12	Kolokwium ustne
W2	zna i rozumie główne procesy rozwoju architektury rezydencjonalnej w Europie Środkowej na przełomie średniowiecza i nowożytności	HSZ_K1_W05, HSZ_K1_W07, HSZ_K1_W08, HSZ_K1_W09, HSZ_K1_W11	Kolokwium ustne
W3	zna najważniejsze nurty w badaniach nad architekturą rezydencjonalną regionu	HSZ_K1_W01, HSZ_K1_W04, HSZ_K1_W05, HSZ_K1_W08	Kolokwium ustne
Umiejętności - Student/ka:			

Kod	Efekty uczenia się dla zajęć w zakresie	Efekty uczenia się dla kierunku	Metody weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się dla zajęć
U1	potrafi samodzielnie analizować programy użytkowe rezydencji z epoki przełomu XV/XVI w.	HSZ_K1_U01, HSZ_K1_U02, HSZ_K1_U04, HSZ_K1_U05, HSZ_K1_U06	Kolokwium ustne
U2	potrafi stosować metody naukowego warsztatu w zakresie badań nad architekturą rezydencjonalną	HSZ_K1_U02, HSZ_K1_U03, HSZ_K1_U05	Kolokwium ustne
Kompetencje społecznych - Student/ka:			
K1	jest gotowy/gotowa do rozwijania wiedzy w oparciu o omawianą na zajęciach literaturę przedmiotu	HSZ_K1_K01	Kolokwium ustne

Treści programowe dla zajęć

Lp.	Treści programowe dla zajęć	Efekty uczenia się dla zajęć	Formy zajęć
1.	Od zamku do pałacu – rozbudowa monarszych rezydencji pod koniec XIV w. (Kraków, Praga, Buda, Malbork, Wiedeń)	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
2.	Formowanie późnośredniowiecznego apartamentu i jego długie trwanie w architekturze regionu	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
3.	Renesans modelu siedziby wieżowej	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
4.	Późny gotyk i italianizm w dekoracji architektonicznej środkowoeuropejskich rezydencji	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
5.	Wpływ broni palnej na relacje między pałacem i fortyfikacjami	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
6.	Nowe typy siedzib możnowładczych (villa, palazzo in fortezza)	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład
7.	Przełamanie tradycji średniowiecznej w architekturze nowożytnych rezydencji	W1, W2, W3, U1, U2, K1	Wykład

Informacje dodatkowe

Forma zajęć	Metody i formy prowadzenia zajęć
Wykład	Wykład z prezentacją multimedialną wybranych zagadnień, Wykład konwersatoryjny, Wykład problemowy, Dyskusja, Praca z tekstem

Forma zajęć	Warunki zaliczenia zajęć
Wykład	Warunkiem zaliczenia jest uzyskanie pozytywnego wyniku na kolokwium, obecność na zajęciach z dopuszczalnymi dwiema nieobecnościami nieusprawiedliwionymi oraz aktywność w trakcie konwersatoryjnych elementów wykładu.

Literatura

Obowiązkowa

1. G. Buzas, J. Laszlovsky, The Medieval Royal Palace at Visegrad, Budapest 2013
2. M. Chorowska, Rezydencje średniowieczne na Śląsku. Zamki, pałace, wieże mieszkalne, Wrocław 2003
3. M. Fabiański, Zamek króla Zygmunta I na Wawelu. Architektura-dekoracja architektoniczna-funkcje, Kraków 2017
4. Ch. Herrmann, Der Hochmeisterpalast auf der Marienburg Konzeption, Bau und Nutzung der modernsten europäischen Fürstenresidenz um 1400, Petersberg 2019
5. S. Hoppe, Die funktionale und räumliche Struktur des frühen Schloßbaus in Mitteldeutschland. Untersucht an Beispielen landesherrlicher Bautender Zeit zwischen 1470 und 1570, Köln 1996
6. L. Kajzer, Zamki i społeczeństwo. Przemiany architektury i budownictwa obronnego w Polsce X-XVIII w., Łódź 1992
7. G. Kerscher, Architektur als Repräsentation. Spätmittelalterliche Palastbaukunst zwischen Pracht und zeremoniellen Voraussetzungen. Avignon - Mallorca - Kirchenstaat, Tübingen-Berlin 2000
8. P. Lasek, Turris fortissima nomen Domini. Murowane wieże mieszkalne w Królestwie Polskim od 1300 r. do połowy XVI wieku, Warszawa 2013
9. S. Mossakowski, Rezydencja królewska na Wawelu w czasach Zygmunta Starego. Program użytkowy i ceremonialny, Warszawa 2013
10. R. Nemec, Architektur – Herrschaft – Land. Die Residenzen Karls IV. in Prag und den Ländern der Böhmisches Krone, Petersberg 2015 (jest także czeski przekład: Architektura – Vláda – Země. Rezidence Karla IV. v Praze a zemích Koruny české)
11. W. Paravicini (Hrsg.), Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Bilder und Begriffe, Bearb. von Jan Hirschbiegel und Jörg Wettlaufer (= Residenzenforschung 15 II, Teilbd. 1+2). Ostfildern 2005

Dodatkowa

1. S. Hoppe, Anatomy of an Early 'Villa' in Central Europe. The Schloss and Garden of the Saxon Elector Frederick the Wise in Lochau (Annaburg) according to the 1519 Report of Hans Herzheimer. In: M. Chatenet (Hrsg.), Maisons des champs dans l'Europe de la Renaissance, Paris 2006, s. 159 - 170
2. J. Jarzewicz, Malborski pałac wielkich mistrzów i natura, [w:] Wielkopolska-Polska-Europa. Studia dedykowane pamięci Alicji Karłowskiej-Kamzowej, Poznań 2006, s. 163-175
3. A. Kwaśniewski, Architectura recreationis – środkowoeuropejskie założenia „willowe” XVI-XVIII, Sbornik 6/2008, s. 91-112
4. A. Miłobędzki, Dawna i nowa „sztuka budowania”. Architektoniczne konsekwencje zwrotu kulturowego lat około 1460-1540, [w:] Sztuka około 1500. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Warszawa 1997, s. 81-93
5. T. J. Żuchowski, Czy istniał wzór rezydencji krzyżackiej? [w:] Arx felicitatis. Księga ku czci Andrzeja Rottermunda w sześćdziesiątą rocznicę urodzin, Warszawa 2001, s. 81-86
6. T. J. Żuchowski, Vatikan-Avignon-Marienburg. Die Genese der funktionalen Anordnung der Marienburger Hochmeisterresidenz, [w:] Burgen kirchlicher Bauherren, Eisenach-Nürnberg 2001, s. 29-36

Nakład pracy studenta i punkty ECTS

Rodzaje zajęć studenta	Średnia liczba godzin* przeznaczonych na zrealizowane rodzaje zajęć
Wykład	30
Czytanie wskazanej literatury	45
Przygotowanie do zaliczenia	15
Łączny nakład pracy studenta	Liczba godzin 90
Liczba punktów ECTS	ECTS 3

* godzina (lekcyjna) oznacza 45 minut

Efekty uczenia się dla kierunku

Kod	Treść
HSZ_K1_K01	Absolwent/ka jest gotów/gotowa do ciągłego dokształcania się zawodowego i rozwoju osobistego, dokonywania samooceny własnych kompetencji i doskonalenia umiejętności, wyznaczania kierunków własnego rozwoju i kształcenia
HSZ_K1_U01	Absolwent/ka potrafi rozpoznać różne rodzaje wytworów kultury artystycznej, potrafi przeprowadzić ich krytyczną analizę oraz interpretację w celu określenia ich znaczeń, oddziaływania społecznego, a także miejsca w procesie historyczno-kulturowym
HSZ_K1_U02	Absolwent/ka potrafi posługiwać się kluczowymi ujęciami teoretycznymi i metodami badawczymi oraz wykorzystywać je do analizowania zjawisk artystycznych w celu uzasadniania postawionych hipotez
HSZ_K1_U03	Absolwent/ka potrafi samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje umiejętności w zakresie historii sztuki, korzystając z różnych źródeł i nowoczesnych technologii
HSZ_K1_U04	Absolwent/ka potrafi w sposób precyzyjny i spójny wypowiadać się w mowie i w piśmie, na tematy dotyczące wybranych zagadnień historyczno-artystycznych, z wykorzystaniem różnych ujęć teoretycznych, korzystając zarówno z dorobku historii sztuki, jak i innych dyscyplin
HSZ_K1_U05	Absolwent/ka potrafi posługiwać się językiem specjalistycznym historii sztuki i porozumiewać się w sposób precyzyjny i komunikatywny zarówno z historykami sztuki, jak i odbiorcami spoza grona specjalistów
HSZ_K1_U06	Absolwent/ka potrafi prezentować własne analizy i interpretacje dzieła artystycznego, popierając je argumentacją w kontekście wybranych perspektyw teoretycznych, poglądów różnych autorów
HSZ_K1_W01	Absolwent/ka zna i rozumie miejsce historii sztuki w systemie nauk oraz o jej przedmiotowe i metodologiczne powiązania z innymi dyscyplinami naukowymi
HSZ_K1_W04	Absolwent/ka zna i rozumie najważniejsze tradycyjne i współczesne nurty historii sztuki, rozumie ich historyczne i kulturowe uwarunkowania
HSZ_K1_W05	Absolwent/ka zna i rozumie metodykę wykonywania typowych zadań, oraz normy i procedury stosowane w różnych obszarach badań historyczno-artystycznych
HSZ_K1_W07	Absolwent/ka zna i rozumie ewolucję i przemiany form artystycznych reprezentatywnych dla różnych epok historycznych
HSZ_K1_W08	Absolwent/ka zna i rozumie tendencje w rozwoju historii sztuki oraz posiada orientację w piśmiennictwie historyczno-artystycznym z danego zakresu
HSZ_K1_W09	Absolwent/ka zna i rozumie aspekt estetyczny, stylistyczny i teoretyczny nurtów artystycznych i działalności artystów różnych okresów historycznych
HSZ_K1_W11	Absolwent/ka zna i rozumie różnice pomiędzy gatunkami artystycznymi ze względu na ich genezę i pochodzenie geograficzne oraz specyfikę kulturową
HSZ_K1_W12	Absolwent/ka zna i rozumie zasady budowy/kompozycji dzieł artystycznych